

отворити и у овдашњем пословном пасијансу. Мало ли их је тако отишло? Мало ли их се тако вратило? Па шта им фали? Избегавао је да мрдне из земље. И док је био у Савграду, кад се могло на свих пет континената. Уседео се. Пријаће му промена. Христина и девојке ће се одморити од њега. Ни то није лоше. Ваља се понекад одморити и од ближњих. Нарочито од њих. А ваља и да се ближњи одморе од тебе.

Пријавиће се. Још да види шта се од њега захтева, а шта му се нуди.

Захтева се...

Није стигао да сазна шта се од њега искало у Танзанији. Звоно на вратима је прекинуло потрагу. Није пресекло простор мушки оштро и нападно. Не, помиловало га је женски нежно а враголасто.

25.

Шта то види Параскева? Улицама тандрчу лонци, кључају од беса. Ваљају се плочницима, промичу у аутомобилима, возе се трамвајима, тролејбусима, аутобусима. Само што не прекипе. А онда ће бити шта ће бити.

Подиже поглед к небу. Да хоће да падне кишица, да их мало расхлади.

Међутим, нигде облачка. Јасно плаветнило се распрострло у недоглед. На том плаветнилу нигде процепа, нигде прореза, нигде прозора.

На плочницима, на коловозима се све ускомешало. Зашто неко не отвори кожарску радионицу за све они који би да искоче из сопствене коже? пита се Параскева. Потражња би била огромна.

Огњанка и Тихана су, с вечери, подржале ову корисну замисао.

„Браво, тетка!“, ускликнула је Огњанка. „У тим радионицама би могли да прошире кожу онима којима је постала претесна.“

„И да је сузе онима којима је преширока па ландара“, додала је Тихана.

„А могла би да се отвори и берза за размену. Свучеш стару, ускочиш у нову, као у нову хаљину“, досетила се Огњанка.

„А да то направимо нас три?“, предложила је Тихана. Замислиле су се.

Сат је, оштрим зубима, грицкао секунде, млео минуте.

„Не, не би ваљало“, закључила је Параскева. „Није за нас тај кожарски занат.“

„Та ти је, тетка, на месту“, сложиле су се Огњанка и Тихана.

26.

„Дођи да правимо машину“, шаље министар машиноградње и метаболизма SMS поруку министарки саобраћаја и спорта. Ова му одговара једним смајлијем.

Министарка енергетике и ентузијазма хода по жицама далековода.

Министар полиције и просвете позива на вежбу професорске одреде.

Министарка војске и вера шета пољем руку под руку са министарком пољопривреде и правде. Задовољна је оним што види. Усеви лепо напредују. Биће хране за војску.

Министар привреде и палачинки брише чело.

Министар финансија и филантропије тражи ћуп с благом.

Премијер са шефом кабинета, у ходнику владе, пика фудбал на мале голиће. Министар културе и космологије им приноси свежу лимунаду, да се окрепе.

Председник затвара једно, па друго око. Том вежбом изоштрава вид.

Престолонаследник поправља бицикл.

И, уопште, државни послови иду својим током. На задовољство народних маса. И под будним, очинским оком Савета амбасадора.

27.

Ко би одолео? Ко? Можда стена. Али Никола Никодијевић није стена. За то постоје небројени и необориви докази, нема потребе да их набрајамо.

Из те особе је свом жестином избијала женственост. Исијавала је нека сила, пламтео огањ, шта ли.

Николи је срце стало, па поскочило, свест замрла. Та жена на вратима је збиља претеривала, могла би мало и да умери, обузда своје силе. Да код особа супротног пола не би дошло до здравствених последица са непредвидивим, чак фаталним исходом.

Пропустио ју је да уђе. Ту није било, није могло бити никаквог опирања. Ни примисли на опирање. Увео ју је у трпезарију. Чинило му се мало неприличним да је уведе у њихову собу.

„Дакле, овде живите?“, осврнула се, зналачки, оним увежбаним погледом којим жене у трен ока обухвате и премере просторију у којој су се нашле. „И није вам тако лоше.“

Лоше? Шта би уз тебе могло бити лоше? Никола није излазио из омамљености. Тамо му је било лепше.

„А ви тако, да ниште не пријавите свом најбољем пријатељу?“, жена је привлачила и прекором. „Него о важним променама у вашем животу сазнајемо из других извора. Није то лепо од вас, господине Никодијевићу. Никако није лепо. Ваш покушај прикривања је чак и наиван. Ништа се не може са-

крити. Поготово не од нас. Знате како се каже – добар глас далеко се чује а лош још даље. Знате, сигурно, и ону причу о цару Трајану и козјим ушима. Уместо да сте...“

„Да, да, та студија нам долази на ред следеће недеље“, Александра је упала са мобилним на уву. Застала. Погледала Никола, па онда ту жену, па поново жену, као у некаквој недоумици. Изашла је, не упутивши им ни речи.

„Моја ћерка. Млађа“, сматрао је неопходним да објасни.

„Паметна девојка, одмах се то види. Старија је вероватно на неком снимању? А супруга у школи, је ли тако?“

Било је излишно да потврђује. Није стигао да се зачуди овој обавештености.

„Видите, ваш најбољи пријатељ зна све о вама. Зато и јесте најбољи. Осредњи пријатељи знају тек понешто, а и то осредње. Најбољи пријатељ се удубљује, понире у вас до најдубљих дубина и најтананијих танчина.“

И Никола би да се удуби у најбољу пријатељицу. Сад. Одмах. Истог трена. На трпезаријским вратима, међутим, нема кључа. Испало би незгодно ако се Александра поново врати. Истина, употпунила би грађу за студију о постоказном синдрому, ако је буде радила, као отац је дуговао да се подастре као предмет истраживања, али опет... Или би Милена могла да бане, новинарски нагон јој не би допустио да ћутке пређе преко једне такве приче. Или би Христина, због неке непредвиђене оклоности, могла да се раније врати из школе. Христина је, истина, слободумна жена, широких видика, упознала је целу земаљску куглу, макар на мапи, није нека затуцана ситносопственица, али тешко да би била благонаклона према тој трпезаријској радњи. Сумња да би успео да је убеди да је читаво то збитије служило искључиво у послотражитељске сврхе, ради јачања самопоуздања и подизања унутрашњег тонуса. И да је било кључа, тешко да би га употребио. Мало је ћакнуто да се закључаш у сопствену трпезарију.

„А ви, како нам ви узвраћате на пријатељство?“

Узвратио би, Никола. Итекако би узвратио. Него... Околности...

„Жалосним, увредљивим неповерењем, ето како нам узвраћате. Уместо да сте одмах из фирме, са радном књижицом у руци, дојурили право до нас и рекли: таква и таква ствар, ја попио педалу, па да заједно размотримо шта нам је чинити. А не да нас обавештавају из Завода. Обавестили би они нас и овако, и онако, имамо са њима такав споразум, да бисмо се обезбедили од беспосличарске небрижљивости. Али би за вас било далеко боље да сте их преухитрили.“

Јављају? Па, добро, нека јављају, Никола се није узрујао.

„Споменка Панајотовић, Фиделис банка“, пружила му је жена топлу, меку, свиленасту руку. Ех, када би само могао да је задржи у својој.

„Намеравали смо баш ових дана, супруга и ја.“

Где му се закачи за језик та супруга.

„Ех, намеравали. Намеравати не значи ништа. Треба чинити. Да сте ви и ваша супруга само намеравали, а не и чинили, данас не бисте имали две тако пристале девојке. Је ли тако?“

Упила се у њега погледом од кога га је подишла слатка језа.

„Него се ви лепо сутра спакујте, па се у десет нацртајте код нас.“

Споменка је за собом оставила мирис лаванде и траг своје женствености, да му голица ноздрве, драшка препоне.

Није покушао да је задржи. Само је испустио једно дубоко – ааахххх.

Видеће је колико сутра, тешио се. Отићи ће тамо без Христине. Не би да се нађу једна уз другу. Припадале су различитим одељцима. И у тим одељцима је требало да остану.

Александра се није обазирала на одељке.

„Ко је ова?“, пробураила га је питањем. Нимало деликатно.

Зашто ли га испитује? У научне или неке друге сврхе?

Да није нешто нађушила? Имала је изоштрен њух и изузетну проицљивост. Можда их на студијама уче и мисли да читају. Ко зна докле је стигла психолошка наука.

Скупио се, да се боље затвори.

„Из банке“, одговорио је нерадо, неодређено.

„Банке?“

„Па да, банке.“

„И шта хоће *данкарка*?“

„Ми, видиш, ми имамо кредит код банке па...“

„Знам да имамо кредит“, пресекала га је, нестрпљиво.

Какав је то начин? Ни образложење му не дају да доврши. Нису му, ваљда, одузета сва права тиме што је уклоњен с радног места?

„И шта онда? Јака ствар. Сви данас имају некакав кредит.“

Ово пропитивање је личне, не научне природе. Да не обавести Христину ако нешто ишчепрка? Њих две су у посебној вези. Разумеју се у пола речи. Савезнице.

„Ја сам, међутим, остао без посла.“

„Познато ми је да си остао без посла. И шта с тим? И то се догађа. Ниси једини. Немој да драмиш. Нећеш ваљда да падаш у депресију? То ти не би било посебно паметно. Депресија је бекство од проблема.“

„Не ради се о депресији него о кредиту. Зову ме у банку да се договоримо шта ћемо даље. Сада када више нисам у прилици да редовно враћам рате.“

„Шта ту има да се договара? Нема плате, нема рате. То је бар једноставно. Него они хоће нешто да те смувају. Зато су и послали ову.“, тражила је реч. И нашла је. „Профукњачу. Да те обесвести пре него што те рецну. Лако је њима с мушкарцима.“

Ех, младости, младости, како је свет за тебе једноставан, завидео јој је Никола.

„Не бих ти саветовала да идеш сам. Натоциљаће те. Христина ће се у њиховом замешатељству снаћи боље од тебе. Неће допустити да јој подвале. Мушкарци су много наивнији од жена. Иако мисле да су страшно паметни. Јеси ли се пријавио у беспосличаре?“

„Јесам.“

„То је добро. Јеси ли почео да тражиш посао?“

„Јесам.“

„И то је добро. У твом стању је најважније бити активан. Јеси ли ишао на трчање?“

Трчање? Никада није ишао на трчање.

„Друго је то било када си имао посао, а друго је сада. Сада мораш да будеш у покрету.“

Да га неће терати и чучњева да ради?

„Мораћемо озбиљно да попричамо ја и ти ових дана. Да ми одговориш на нека питања.“

„Је ли за студију?“

„Коју студију?“

„О постотказном синдрому.“

„Није за студију него за твоје добро. Да видимо да ли треба да предузмемо још неке кораке. Превентивно. Боље лечити унапред него плакати уназад. Боље да те наштелујемо него да се распаднеш. Држим те на оку.“

Александра се губи. У непознатом правцу.

Штеловање за штеловање. А људски ресурси? Шта ћемо са људским ресурсима? Не треба их занемарити. Боље да си ти бавиш другима него да се други баве тобом. Боље да ти друге стремкнеш кроз прозор него да они тебе иштутирају кроз врата. Удри ти у људске ресурсе, ћеро. Мани се штеловања. Људску машину још нико није наштеловао. Лакше је са багерима, веруј ми на реч.

Мада, ко је Никола да дели савете? ућуткава га сумња. С каквим правом? Што сам себе није умео да посаветује кад је толико паметан? Него га је снашло шта га је снашло.

Уосталом, шта фали штеловању? Нека штелује ако хоће. Има и ту посла, сви су рашрафљени а биће и горе.

Што се активности тиче, ево га поново на огласима. Где смо оно стали? Да, Танзанија. И Ђулиус Њерере. Не, није Ђулиус Њерере, него Лазика. Танзанија је наша велика шанса, рекао је Лазика. Или је то било нешто друго, не Танзанија. Можда Мауританија? Сејшелска острва? Или то и није био шушу-шаша Лазика већ неко други? Рецимо, Апостоловић. Догађа се Николи да побрка људе и места, све су сличнији, све их је теже разликовати.

Не, у Танзанији се није тражила особа која уме са машинама. Тражила се особа која уме са људима. Од те особе се захтевало да буде предусретљива, без предрасуда, атрактивне спољашности и млађа од тридесет година. Радила би као entertainment manager грађевинске колоније, ма шта то менаџерисање значило. Никола Никодијевић ће остати ускраћен за ово сазнање. Нема основа да конкурише. Није предусретљив, пун је предрасуда, није ни посебно атрактивне спољашности. А и боље се сналази са машинама него са људима.

Ништа, идемо даље, бодри самог себе. Важно је бити активан. И телом и духом. Устаје од стола. Шета. Ево га, урадио је и пар чучњева. Свака част. Враћа се за рачунар. Отвара оглас за огласом, све док му не заигра пред очима.

Много је тога, али ничег за њега. Не зна корејски, не практикује баскијски. Ни на свахилију се не би снашао. Није у стању да претрчи сто метара за мање од дванаест секунди. Не поседује вишегодишње алпинистичко искуство. Не познаје једриличарске вештине. Није ни веселе, дружељубиве нарави. Зрачи ли позитивном енергијом? Тешко.

Крај радног века, каже Рајка Вртикапа. Ма немој? Ти ћеш мени да крајујеш?

28.

„Имајући у виду“, рекла је Огњанка.

„Узимајући у обзир“, додала је Тихана.

„Све чињенице.“

„И све околности.“

„Треба узяхати метеорит. И прошетати свемирским пространствима.“

Шетња би многим користила, убеђена је Параскева. Да се расхладе.

Не зато, ни студен свемира не би угасила њихов бес, сматра Огњанка.

И Тихана је истог мишљења. Како да не бесне? Састругали су их, самлели, спљескали. Мозак им је издинстан, душа испохована. Шта им преостаје, осим гнева?

„Брига нас за њихов бес. Ми идемо да уживамо у пространствима. У призорима од којих застаје дах. Чим се укаже прилика да зајашимо неки метеорит.“

„А дотле? Шта нам је дотле чинити, овде доле?“, у недоумици је Параскева.

Она девојчица је лествама стигла до сунца, мисли. И ставила му шешир на главу.

И она ће тако. Ако се негде буде указао неки процеп.

29.

Премијер није никада у недоумици. У сваком тренутку зна шта му је чинити, као што и доликује функцији коју обавља. Ако му каткад и узмањка извесности, ту је родитељски брижни Савет амбасадора, да га подучи, да му покаже пут. Премијер је Савету дубоко захвалан на овом старању, као што је захвална и читава земља – захвални су министри у влади, народни посланици, председник и престолонаследник, бебе у породилиштима, шанкери по кафићима, травке на ливадама, јелени по пољима.

Захвални су и упослени, и беспосличари. И кибицери и кондуктери. И хироманти и хемичари. И летачи и лекари. И поштари и пензионери. Сви се редом растапају од неизмерне захвалности.

Понета том бригом и том захвалношћу, наша лепа земља на свим пољима незадрживо напредује.

30.

У стану је тескобно. А напољу? Како ли је тамо?

Сместио се на терасу. Тераса је између оног унутра и оног напољу. Завалио се у столицу. Поглед му удара у саће прозора. Волео би да је на планини. На врху са кога пуца поглед. У плавичасте даљине. Али није. А да се спакује па правац врхови? Заслужио је. Годинама није никуд мрднуо. Док су девојке биле девојчице, ишли су породично кад год се могло, још га подилазе трнци нервозе од тих увек напетих летовања. После девојке нису хтеле са њима, а Христина и Никола су пар пута летовали са колегама и познаницима па се и то прекинуло. Накањивали су се да удвоје некуд оду, али се од тих намера није чак ни одустајало, испаравале су саме од себе.

Уплеснивио се Никола Никодијевић. Добро је што су га истерали. Хтео, не хтео, мораће да се покрене, да нешто предузме, нешто промени.

Пар планинских дана, био би то добар почетак.

С којим парама? Како да их се домогне?

Да покрене неки бизнис? Да, рецимо, отвори агенцију за саобраћавање година захтевима послодаваца? Потражња би се, уверен је, разбуктала као шумски пожар у врелим летњим данима. Али му је непозната технологија одузимања година. Боље да се не петља са тим временом, могао би негде да се заглави, ђаволска су то посла.

Напушта терасу. Ево га, у њиховој соби. Са комоде узима брошуру коју је добио у Заводу. Брошура је шарена, одштампана на сјајном папиру, са мноштвом слика. Мора да ту има бар нечега што ће му помоћи чим је тако раскошно опремљено. На насловној страни пише *Пути до њосла*. Запутиће се тим путем. Храбро. Крупним корацима.

Клуб послотражитеља је прво што му приказују. На слици су неки рачунари и неке згодне девојке за рачунарима.

Кажу да ће му Клуб помоћи да путем самоспознаје сопствених способности пробуди и развије самопоуздање, после чега ће одредити *дугорочне и крајкорочне циљеве на њлану каријере*.

Аууу! Звучало је моћно. Ако треба да се самоспознаје, спреман је и на то. Што се не би самоспознао? Не може бити штете. Осим ако у томе не претера. Био је у Савграду један који је претерао у самоспознавању па скочио с врха незавршене грађевине. За собом је оставио опроштајну поруку:

„Не кривите никог за мој чин. Пресудио сам себи пошто сам увидео какво сам говно од човека.“

Можда им је то и циљ? Да се самоспознаш до гађења над собом па да се сам уклониш са овог света и тако смањиш количину беспослењака?

Стругнуће на време ако провали да га навлаче на танак лед. Прво ће да проба. Што да пропусти бесплатне активности? Које имају за циљ да *ја обуче да се њио рејрезенијивније ѡредѡви на ѡржиѡѡиу рада и наведе ѡслодавца, добрим изљедом и садржајем радне биоѡрафије и чѡѡавом докуменѡацијом која ѡраѡи одређену аѡликацију (конѡакѡно, ѡроѡрајно ѡисмо, ѡрејоруже, дѡѡломе, докази о догаѡном образовању и сѡеченим новим вешѡинама) да ја ѡозове на разѡвор*. Притом се инсистира на живим ѡпримерима са ѡржиѡѡиу рада, које је клуб припремио за своје полазнике.

Шта ћеш лепше. Можда Христина не мора да му пише CV, тамо ће научити како да напали послодавца. Па да га овај сме-ста радно привенча.

Ипак, нека му скрпи неки, да му се дотле нађе.

Радиће се у Клубу и на интервјуу са велеуваженим послодавцем, припремиће му најчешћа пријатна и непријатна питања која ове зверке постављају. То му је обашка драго, никада га нико није интервјуисао, а имао би шта да поручи милионском гледалишту, жељном праве речи. У смислу подуке и откровења. Доста је ћутао. Није га интервјуисала ни рођена ћерка, иако свакаким будалама поставља свакојака питања. Добро, обећала му је емисију *Мој ѡѡац, бесѡсличар*. Да га не испали? Мораће да каже Христини да је подсети. Да се не би сам наметао.

Обучиће га у вештини самопредстављања. Битни су чак и положај тела и мимика при разговору, наводе у брошури.

Јесте, није свеједно како се поставиш, слаже се Никола.

Научиће да анализира огласе.

Одлично! Неће ту за Николу бити никаквих нејасноћа. Разумеће чак и шта је имплементација иновативности запослених.

Први ће добити информације о слободним радним местима. Имаће увид чак и у тајне, нигде објављене понуде.

Биће ту још свакојаких чудеса, ко да им одоли. Никола сигурно не. Иде да се упише, још колико сутра.

Не, сутра неће моћи. Има судар са Споменком. Да се договоре око извесних питања везаних за дуговања и потраживања. А и због неких других, мање званичних разлога. Можда га и утеши због претрпљеног душевног бола. Онако, женски.

Добро, није то баш судар, али јесте састанак. А из тог састанка може свашта да се изроди.

Добро је што се није уписао у банколонец, било би то као да ју је унапред изневерио.

Наравно, могао би да, иштећи утеху, стане у ред и код премијера, али му се некако не мили.

У Клуб послотражитеља може и прекосутра. Неће му побећи. То је решено.

Ни курс прескакања препона му неће шкодити. Лепих ли коња на фотографији. И још лепших јахачица.

То му је засад довољно. Не треба претеривати. Ни са самосавршавањем. Човек може и да подилкани ако се превише усаврши. Било је и таквих случајева.

Прегледа понуђене обуке и преквалификације. Како би било да оде у куваре? Људи увек морају да једу. Не, кувара нема на списку. Али му зато нуде дводневни курс за фелацио без муке и обуку за још нека занимања за која не успева да одгнетне шта значе.

Одлаже брошуру, задовољан собом. Нешто је радио. Ево га поново на тераси. Тераса му мути мисли. Због вишка простора, који се угибао око њега. Више му није све онако кристално јасно као што је било док се, стиснут између четири зида, дружио с брошуром.

Што не бих ја и надаље овако? створило се однекуд саблажњиво питање. Без обавеза да игде идем, ишта чиним. Што бих се поново запошљавао? Што бих траћио дане рмбајући за другог? Што не бих отишао у луталице? Или се излежавао, зурећи у плафон?

Осетио је огромно олакшање при помисли да више јутром неће, сав ужурбан, цептећи од напетости, шипчити на посао, нити се по подне, самлевен, вући натраг.

А опстанак? А Христина, Милена, Александра?

А ја? буну се неко у Николи.

Шта ти?

Па, мислим – ја.

Прво опстанак па ти. Тим редом. Ако дођеш на ред.

Ех, опстанак, одвратни опстанак. Нужда, безобзирна нужда.

Од нужде бежи на улицу.

31.

Кожарску радионицу су ставиле ад-акта, како се изразила Огњанка, као да је нека правница, не изучавалац небеских сфера.

„Нас две зову – оне две лујке. И ми смо на то много поносне. Ако останеш са нама, биће нас три. Уместо кожарске радионице, могле бисмо да оснујемо позоришну дружину Три лујке. И да се запутимо по читавој земљи. Представљаћемо доживљаје. По селима, варошицама и градовима. Учићемо људе како да их препознају. Тако се неће досађивати. Ако не цркавају од досаде, биће мање зли. Злом би да се избаве чамотиње, а никако да до спаса дођу. Због тога бивају још опакији.“

Три лујке, хм? Не звучи лоше. Могла би Параскева да представља, зашто да не, то никада није чинила. Штета је да се не окуша.

„Нас две смо близнакиње. То јест, нисмо, али као да јесмо. Тако се осећамо. Повезане смо и поступцима и осећањима. Рецимо, прошлог месеца смо момцима истовремено дале отказ.“

„Ја сам оном мом, који више није мој, рекла да је неиздрживо досадан и да ми је као такав сувишан у животу“, исповедила се Огњанка. „Тек када сам то изговорила, схватила сам колики је давеж. Мислим, знала сам то и раније, али делимично. Схватиш потпуно тек кад кажеш. Све дотле ти је некако

у магли. У некаквим обрисима. Више слутиш него што одистински знаш.“

„Ја сам оном свом, који више није мој, поручила да се носи јер ми у животу не треба такав клипан“, објаснила је Тихана.

„Тако да смо сада слободне. За свакакве подухвате.“

Добро, и Параскева је слободна. Могу да удруже снаге. Окружене су сподобама сачињеним од струјних кола и сплетова жица. Намножило се таквих. Научила је да их препознаје, откад јој се разоткрио онај Лежимир, онај Лазикић, како ли већ беше.

Позабавиће се законима.

Закони у нашој земљи нису тајна, далеко било. Савет амбасадора их уредно подстиче, захтева или одобрава. Влада их ревносно припрема и усваја, посланици их, озарени, орно изгласавају, духовна лица их окаде како доликује, потроши се ту ихај-хај тамјана. Обнародује се и по више закона дневно, при повољним временским приликама пожње их се и на десетине у пар дана.

Повијају те у законе, као у пелене.

Сваки закон можеш да нађеш на мрежи. Можеш да га претресеш уздуж и попреко, нико ти не брани. Нико те због тога неће привести, нико испитивати. Стављени су свима на увид. Свако је слободан да их употреби на своју корист. И искористи на туђу штету.

У познавању закона можеш да се надмећеш и у квизу Озакони се, који се приказује сваког четвртка у 10 сати пре подне. Додељују се и награде. Душеци за плажу, маске за рођење, лепезе за хлађење. И тако то.

Има зановетала која тврде – што су закони доступнији, то се о њима мање зна. Сличних злобника се увек нађе. Мини-стар полиције и просвете је предлагао да се таквима да по лабрњи. Као педагошка мера. Наука и примера ради. Премијер се, међутим, лично заложиио да се на ова закерала не пуштају

навијачи, треба их сачувати као зачин, државно јело од њих бива укусније. Како бисмо били сигурни да смо у праву, да нема оних који су у криву? упитао се премијер у емисији *Вадичеј*, пред милионским гледалиштем.

Опет, није ти закон на изволи, послужи се. Требају ти и тумач и заступник да са њим општиш. Да те упуте у твоје право. Да то право изгурају.

А тумач и заступник коштају. Није шала, колико су пари панталона или сукања и чарапа подерали, ципела похабали, све изучавајући правне науке. Колико су ноћи пробдели. Колико кафа попили. Колико цигарета попушили. Колико се страха појели. Колико живаца искидали. То мора да се плати.

Неће ти право пасти у крило само зато што је негде записано. И спор мораш да водиш. Има ту натезања, затезања, потезања. Завлачења и развлачења. Има укрштања и преседања, има раскрсница и семафора. При сваком укрштању је могућ судар, при сваком преседању можеш да омашиш или окаснеш.

Траје тај праведнички пут. И траје, траје, траје. А треба живети. Треба јести, пити, рачуне плаћати. И обављати остале свакодневне радње, од којих се живот поглавито и састоји.

32.

Сада сам слободан, убеђивао је себе Никола, али му је убеђивање ишло некако офрље. Ех, слободан, слободан, слободан, понављао је, да некако утисне у себе ту слободу, а остајала је само реч без правог одјека.

Сада могу да чиним оно што је мени, не оно што је другама воља. Могу, примера ради, да се излежавам по читав дан. Могу да се упустим са Споменком. Могу да... пребирао је по мислима, мешкољећи се у кревету.

Не, тако то није ишло. Слободе су се сударале. Ако је хтео да се упусти са Споменком, није могао да се излежава. Морао је да устане, да се дотера, припреми за састанак.

Па, добро, устаће, припремиће се. То не премашује његове снаге. И у најгорим данима је успевао да устане и да се припреми за посао, што је много непривлачније. Изостао је свега пар пута. Било би му боље да је више и чешће изостајао. Да је више гледао своја него чардакбилдинговска посла.

„Не би ваљало да закаснимо“, дочекала га је Христина у кући.

Ми? Где да закасне? Неће ваљда? Тамо... У исти одељак са...

„Александра ми је све казала.“

Потказала га је, потказала, шпијунка мајчина.

„Страшно је пажљиво с твоје стране што си хтео да ме поштедиш одласка у банку. И сусрета са намћорастим, наоштреним службеницима. Много си златан“, прошла му је прсти-

ма кроз косу, пољубила га у образ. „Пази се“, погледала га је враголасто, „могла бих поново да се заљубим у тебе па да те преварим с тобом. Или бисмо могли да се разведемо, па да поново профурамо, па да се поново венчамо.“

Да, али...

„Ценим што си то хтео да урадиш сам. Да преузмеш сву одговорност на себе. Као прави мушкарац. То је сјајно. Величанствено. За свако поштовање. Али је ипак боље да идемо удвоје. Да ти тамо не подвале. Четворо очију боље види. Јачи смо када се удружимо. Самог могу лакше да те сломе.“

Није било начина да одговори Христину. Добро, неће му ово бити једини сусрет са Споменком. Видеће је још који пут, помирио се, хукнувши.

„Ни мени није лако. Све ми нешто игра овде, у стомаку“, пропратила је Христина овај хук.

Споменке није било ни за једним од шалтера. Јасна ствар, превише је значајна особа да би била на удару сваком. Држе је у дубокој позадини. Показује се само одабранима.

Службеница их је саслушала грицкајући доњу усну. Замолила да сачекају. Нестала је у вратима иза. Сада ће, сада ће, у Николи се подизао талас врелине. Службеница се појавила у друштву жене која је била ситнија од ње, али је заузимала далеко више простора. Никола умало да се пресамити. Било му је као да га је неко изненада ударио песницом у стомак, избивши му сав ваздух. Христини то није промакло. Мало тога би јој промакло, били су превише блиски. Било би освежење упустити се са неким удаљенијим, код кога много тога прође незапажено. Рецимо са... Можда не за стално. Али излет, излет би му не би шкодио. И Христини би то било од користи. Вратио би јој се другачији.

Христина му је стегла руку. Да га охрабри.

Жена их је позвала да пођу за њом. Спровела их је у стражње просторије. Шта би то требало да значи? Са њим су до-

сад пословали у шалтер сали. Можда неће пред сведоцима о овако деликатној материји? Ипак се овде ради о тананости-ма које нису за свачије очи и свачије уши. Попели су се некаквим степеницама, волео би Никола да се то Споменкини бокови њишу пред њим. Спроведени су у собу са прозорима боје дима. За столом их је дочекао жгољав момак, кицошке појаве, обешењачког погледа, живе мимике, девојачки негованих ноктију. Овог први пут види. Да ли је промена места и службеника била део банчине тактике, смишљене да збуну непријатеља? Или су били приморани да често мењају особље јер су га навелико трошили?

Момак се сместио тик уз прозор, постранце светлости. Никола и Христина су му сели сучелице. Иза њих се налазио сто за којим није било никог. Тај празан сто је због нечег збуњивао и узнемиравао Николу.

Христина је преузела иницијативу. Изложила је њихов случај. Сталожено, разборито, као да набраја планинске врхове и речне токове. Њен супруг је уредан, савестан клијент који све обавезе извршава на време. Клијент за углед, такорећи. Такви се ретко налазе. Запао је у привремене тешкоће, које ће ускоро бити превазиђене. Моли да му се изађе у сусрет.

„Узоран клијент, је ли?“, намигнуо је банкар и куцнуо оловком по хрпи папира која му је, с десна, лежала на столу. „Видели смо ми већ многе узорне клијенте који су се проневаљалили. Нема више постојаности на овом свету. Ишчезла је. Испарила. И никада се више неће вратити. Не, неће.“

Банкар као да се силно развеселио због овог ишчезнућа. Лице му је синуло. Одскочио је од стола, застао крај прозора.

„Изволите, приђите“, позвао их је. „Шта видите? Молим вас, шта видите са овог прозора?“

Нису видели ништа што се није дало сагледати са њиховог кућног. Низови зграда, саобраћај, пролазници. По које дрвце. Да нису слепи код очију па им нешто измиче?

„Видите превару и неваљаштво. Све сама превара и све само неваљаштво.“

Па сад, кад се пажљивије погледа, заиста, ено преваре и неваљаштва, шетају руку под руку.

Ипак, са њима није тако, обрађује Христина банкара. Признаје да је општи морални ниво знатно опао, али се у њиховој кући ипак држи до части и поштења. Догодила им се незгода, каква може да задеси сваког. Ништа друго. Гаје пуно поштовање према овој уваженој установи и захвалност на несребичној помоћи коју им је увек пружала. Чим прилике дозволе, спремни су да наставе са сервисирањем свих прошлих, садашњих и будућих обавеза.

„Ех, незгоде, незгоде“, банкар се поново нашао за столом. „Нико их не воли. Сви би да их избегну. Греше. Незгоде су зачин живота. Без њих бисмо поцркали од досаде. Мада се и незгоде понављају. Има их тек пар врста. Остали сте без посла, како ми рекоше. Или сам можда погрешно обавештен?“

Не, није био погрешно обавештен, потврдили су Христина и Никола.

„Чудило би ме да јесам. Ми овде имамо савршену информативну службу. Многе државе би нам на њој позавиделе.“

Ово је речено помало удворичким гласом, као да се не обраћа само њима већ још неком у и неком изван просторије.

Никола је осетио некакво присуство иза својих леђа. То присуство као да је осетила и Христина. Разменили су брзе погледе. Неко од њих двоје би требало да се окрене и провери шта се збива тамо иза. Али лагано, никако нападно.

„Остао без посла, чудна ми чуда. Нећемо ваљда да драмисмо око такве ситнице. На хиљаде остају без посла па ником ништа. Шта бисте, да вас банка запосли? Да не бисте можда на моје место? Само изволите, ако сте дошли да ми отмете хлеб из уста.“

Банкар је поскочио и показао на столицу коју је ослободио. Чак се и наклонио, машући руком. Никола је искористио прилику да и сам устане. И да се у том покрету, као нехотице, обрне око себе. И суочи са женом веверичјег лица, риђе косе везане у реп, која је у њих зурила празним погледом од кога се леди крв. Како ли се ту створила? Када?

Не, уверавао је банкарка нашавши се са њим лицем у лице. Ничији он хлеб не би отео.

„Не бисте? Милије вам је да не радите? Знао сам то. Свима је милије да не раде него да, као ја, посрћу под претешким бременом пословних обавеза. А што су вас – шиц?“, направио је покрет негованим кажипрстом, као када се мачка тера.

Никола није обавезан да одговара на таква питања.

„Пад пословне активности у грађевинском сектору. Светска криза се прелила и у наше крајеве“, стручно ће Христина.

Гледај ти ње како се досетила, могла би и на телевизију.

Никола види огроман талас који преплављује читаву Америку, од Пацифика до Атлантика, прелива се преко Стеновитих планина, подавивши на стотине орлова, разлива се по читавој земаљској кугли, као вода из препуњене каде која поплави купатило, предсобље, кухињу, трпезарију, сваку собу; провуче се испод прагова, пробије зидове, потоци комшије поред и комшије испод, излије се на степениште, узалуд се надувавају наранџасти или као прашума зелени гумени чамци, спаса нема.

„Криза? Јак изговор. Увек се нађе некакав изговор. Криза је тест и прилика. У кризи се познају јунаци. Зар вам то није познато?“

Ово је поново било упућеном још неком, одсутном а присутном. Никола је на потиљку осећао ледени поглед жене веверичјег лица. Чинило му се да је та страшно важна за његову ствар. Далеко важнија од овог момка који парадира пред њи-

ма. И поставили су га да парадира. Да их испипа. Да им завара пажњу. Пресудиће ова иза. Ма како та пресуда гласила.

„Дакле, избацили су вас као нерадника? Нису више могли да трпе да им мрљавите?“

Никола није знао треба ли да се увреди или да отрпи. Решио је да се постави изнад ситуације. Ко је изнад, не може да буде ни увређен, ни повређен.

Христина је одлучила да га брани:

„Мој супруг је примеран, савестан радник. Као што је примеран, савестан дужник.“

„Је ли?“, упитао је банкар, тоном – знамо ми те примерне.

„Јесте.“

„Да се нисте тукли, свађали и опијали на радном месту?“, банкар се уредно и упорно обраћао Николи, не примећујући да се овај издигао изнад онога шта се са њим овде збива. Или одбијајући да то примети.

„Мој супруг се не туче, не свађа и не опија“, није се предавала Христина. „Мој супруг је пристојан човек.“

„А, је ли?“, приметио је банкар, тоном – *знамо ми ње ири-стојне*.

„То свако може да потврди.“

„Да нисте ишли уз нос шефовима?“

„Мој супруг ником није ишао уз нос. Али ником није ишао ни низ длаку.“

„Да нисте направили нешто. онако?“, намигнуо је банкар, другарски, скоро саучеснички.

Онако?

„Здипили неке фирмине паре, на пример.“

Христина се, запањена, избегчила. Никола се, стиснутих песница, стрмоглавио у ситуацију. Не, неће ударити овог типа. Иако би требало. Научио је да гута гнев.

„Мој супруг никада не би такао туђ динар. Ни туђу пару, а камоли туђ динар.“

Никола је био изненађен колико је врлина Христина открила у њему.

„Нисте под истрагом?“

„Не, нисам под истрагом“, Никола је морао да се умеша у свој случај. Банкару је одговор причинио велико задовољство.

„Браво!“, затапшао је. „Веома ми је драго да то чујем. Имате ли неки посао са стране?“

„Мој супруг нема никакав посао са стране“, предухитрила га је Христина. „Мада нам додатни приходи не би шкодили. Са оваквим трошковима. Али некако није успео да се снађе.“

Ово већ више није била одбрана Николиног лика и дела. Пао је ту као неки прекор. И то пред страним човеком. Није то у реду с њене стране. Мораће о томе да попричају чим изађу одавде.

„Ја бих, да могу, радила још пет-шест послова, не би ми било тешко. Али са мојим предметом то не иде. Не предајем ни језике, ни математику, него географију. Географије се нико не боји. А где нема страха, нема ни зараде. Али не жалим, упознала сам свет. Боље него неки који су га пропутовали, свуда завирили а ништа нису ни видели, ни разумели. У атласу вам је свака земља као на длану. Све вам је прегледно, чисто и јасно. Насупрот томе, када се нађете на лицу места, дочекује вас све сама збрка.“

Да остави Христину да се са банком споразумева и надгорњава уместо њега? Добро јој иде а њему би било лепше напољу. Код љуљашки и клацкалица. У мекој светлости пролећног преподнева. Не, било би то кукавичко бесктво. Била би то издаја. Остају заједно до краја. А ни банкар не би на то пристао. Тешко да би и веверица допустила тако нешто. Та већ, сигуран је, има начина да га спречи а да ни уста не мора да отвори.

Банкар се накашљао. Значајно. Па и претећи. Иако му претња никако није пристајала.

„Јесте ли сигурни да немате неки додатни посао? Да нисте нешто заборавили да споменете? Зину, тако, рупе у памћењу. Па све прогутају. Имамо клијената који добијају нападе заборавности када треба да плате своју рату. Напросто се изгубе. Онда морамо да их враћамо к себи. А то уме да буде напорно. И за нас и за њих.“

„Мој супруг никада ништа не заборавља“, Христина је поново без остатка стала у Николину одбрану. Хоће ли моћи да се понесе и са верицом, ако затреба?

„Али је заборавио да нам се јави када је попио педалу“, банкар се по први пут обратио равно Христини. „То нас је дубоко увредило. Довело у недоумицу. Какви смо то пријатељи ако се од нас крије тако важан догађај? Могло би да се догоди и да се ожени а да...“

„Мој супруг је ожењен“, упала је Христина с умесном приредбом.

Банкар се није дао довести у забуну.

„Или да, далеко било, умре а да нас о томе не обавести.“

Тако нешто неприлично сигурно не би урадио. А и не жури му се са умирањем, умешао се Никола.

„Ех, није то коме се жури, него кога сустигне. Крене тако човек у биоскоп, кад ти га неко куцне по рамену, еј, прикане, куд си кренуо? Ја? Тамо и тамо. Е, па, неће моћи. Имамо са тобом другачије планове. Па га одведу на нечији рођендан. Па га на рођендану умлате. Од силног весеља. Дакле, да чујем, петљате ли нешто са стране? Само без устручавања, није то ништа страшно, данас то свако ради. Боље да нам то сами саопштите него да ми пронађемо. Као што сам већ рекао, имамо првокласну обавештајну службу. Све дознамо. Ништа се од нас не може сакрити. Дужни сте да нам пријавите сваки свој приход. Немојте да се испостави.“

„Не, неће се испоставити“, Никола би то радо саопштио верици, али није нашао изговор да се окрене.

„Изнајмљујете ли неку некретнину?“

„Некретнину?!“, Христина се горко насмејала. „Каква црна некретнина?! Па нас четворо се и сами тискамо у једном стану. А девојке су већ поодрасле. И једној и другој треба сопствени дом.“

Дом? Какве сад везе има дом? обрецнуо би се Никола на Христину да је могао. Што уводи тему која се ових овде ништа не тиче?

„А одакле да им створимо тај њихов дом?“, вајкала се Христина. Не, то вајкање није било тек тактика. „Језа ме подиђе кад помислим да ће и оне морати у туђе куће. Тужна вам је женска судбина. Селиш се из куће у кућу. Као да си куче или маче. И ми да изнајмљујемо некретнине? Оно, могли смо и да се спомогнемо. Толики су се спомогли у Николином послу. Неки су смотали по туце станова. Али он то не би ни за живу главу.“

Ето опет прекора. Да ли је кренула са њим да замера или да га подржи?

„Онда...“, оловка је одскочила од хрпе папира, „како мислите да враћате дуг?!“, упиљио се банкар у Николу.

Задави га. Или га завали песницом у њокалицу. Или изађи. Да те сунце мије. Нека невидљива сила је, међутим, одостраг шчепала Николу и за руке, и за ноге, не допушта му да мрдне.

„О томе се и ради“, разборито ће Христина. „Због тога смо и дошли код вас. Да размотримо шта ћемо с дугом.“

„Да могу да враћам као досад, не бих био овде“, убацио се Никола, да унесе мало разборитости.

„Наравно да не бисте били овде. Код мене долази само онај ко мора. Нико неће да сврати чисто онако, да се мало дружи. А зашто? Зар сам ја кужан? Зар не заслужујем ни да се са мном прођаска?“

Христина и Никола су се загледали у неприлици.

„А од мене одлази онај ко може“, насмејао се банкар и шкљоцнуо вилицом. „Да вас није задесио тужан догађај, не бисте били овде. Трчали бисте по цветним пољима, мирне савести, обасјани сунцем. Као дужник који зна да савесно одужује своје. Ваш дуг би радио и за нас и за вас. На обострано задовољство. Али ви, треба ли да подсећам, више нисте савестан дужник.“

„Чекајте, чекајте, управо нас је савест нагнала да се овде појавимо. И то превентивно јер још увек нисмо у доцњи“, бранила је Христина породичну част.

„Прво, нисте се појавили по савести, него по опомени. А и због неких других разлога у које не бих да улазим“, намигнуо је Николи. „Понеки би, на пример, волели да на мом месту виде извесну особу. Али им се та жеља неће испунити. Као друго, тачно је да још увек нисте у доцњи. Али бисте ускоро били. Тако да то ништа не мења на суштини ствари. Дуг не можемо да вам опростимо, то вам је ваљда јасно. Банка није добротворна установа, иако учествујемо у добротворним акцијама али је то нешто друго. Добротворне акције се не односе на дужнике.“

„Не тражимо опрост. Довољно нам је одлагање“, нагла се Христина ка банкарку, да и тим покретом појача притисак.

„Ми овде ништа не поклањамо.“

„Не тражимо поклон, треба нам само нешто времена.“

„Шта се позајми, мора и да се врати“, банкар је јогунасто непопустљив.

„Вратићемо, свакако!“, ускликнула је Христина. „Даћемо све што се од нас тражи.“

Ко ти узме капут, подај му и кошуљу, рече неко у Николиној глави. Ко ти узме кошуљу. Шта онда? Подај му мајицу, тим редим иде. А ко ти узме и мајицу.? Њему... Кожу, ваљда? Ваљаће некој кожарској радњи. За ташне.

„Нећемо вам ништа ускратити, таман посла. Треба нам само мало одлагање. Да пребродимо тренутне потешкоће.“

„Одлагање?! Ништа мање?! Сваком треба одлагање. И умрући га тражи на самртничкој постељи. Још само месец, само дан, само час, само трен, преклиње када му истекне земаљско трајање. Одлагања нема. Време је најтраженији артикал. А шта је најтраженије, то је најскупље.“

Кад је тако, испрсио се Никола, да ми лепо сведемо рачуне. Да установимо јесам ли већ вратио све што ми је позајмљено? Па додао и поврх тога? Да ставимо на један тас оно што ми је банка дала, на други све што ми је узела. На чију ли ће да претегне? И одока је јасно да банка дугује мени, не ја њој. Само још своту да утврдимо. Извесно је да ће бити поприлична. Нисам сигуран да ћете бити у стању да је платите. Страх ме је да ћете морати штошта да изнесете на пазар, како бисмо могли да се бар донекле изравнамо.

Тако би Никола, али му је нешто завезало језик. Онај поглед му пече потиљак.

„Мда, мда“, упилио се банкар у монитор. Нешто као проучава.

Никола се врпољи, нелагодно му је. Када би могао да баца поглед с банкареве стране... Шта ли су му тамо убележили?

Христина се укочила, у свечаном ишчекивању.

„Не ваља, никако не ваља“, изустио је банкар. Весело.

„Ваша банка је позната по моћном спектру услуга и раскошној палети производа“, смерно ће Никола. Улизички.

Христина га је погледала с одобравањем, пријатно изненађена овим вештим маневром. Ваљда ће га и веверица примити благонаклоно.

„Користио сам многе од тих производа и услуга. Скоро све. Тек ако сам понешто пропустио. И презадовољан сам њиховим квалитетом. Не могу да их нахвалим колико сам задовољан.“

Николи зној лепо кошуљу испод пазуха.

„Мора да имате нешто и за овакве околности. Чудило би ме да немате. Умете да предвидите и задовољите све потребе својих клијената.“

Банкар се није упецао на удицу подилажења.

„Друго је то било. Тада је иза вас стајала плата. А шта данас стоји?“, упитао је скоро осорно.

Никола се замислио. Заиста, шта и ко иза њега стоји?

„Завод за беспосличаре“, бубнуо је.

„Шта рекосте?“

Николи је оћутао.

„Ха, ха, ха“, момак умало да се претури са столице. „Завод за беспосличаре?! Ха, ха, ха! Јака вам гаранција. Ово морам да испричам колегама. Одавно ме неко није овако слатко насмејао.“

„Даће ми и неку надокнаду.“

„Хоће ли?“, банкар је све веселији.

„Припада ми по закону.“

Само да га не пита ком.

„Јака ствар, та ваша надокнада. Колико вам следује?“, банкар у оловка није давала мира. Или га је папир изазивао.

Никола је оборио поглед. Тек треба да добије решење.

„Када ће вам бити исплаћена, та ваша надокнада?“

Никола је јекнуо.

„Ето шта ти је клијент. Не зна ни колико ће добити пара, ни када ће их добити. А хоће да му банка одмах изађе у сусрет“, банкар поново као да се обраћао и жени иза, али и неком ван просторије, неком сведоку, можда надређеном. „А банка ништа не ради без колико и када. Те две речи су срж банкарског посла. Без њих само губимо време.“

„Зар нема баш никакве могућности да нам се олакша?“, молећиво ће Христина. „Цела породица је у неприлици.“

Због мене, прекоревала себе Никола. Због мене, недостојног. Да ли је само до мене? Ипак је нешто и до ње. Ред је да поделимо кривицу. Да је прекрајала границе, уместо да о њима предаје, било би пара, не бисмо догде доспели.

„Не знам шта да започнемо с вама“, банкар умало да запевуши. „Требало је да се чвршће држите посла, да га се дохватите и зубима и ноктима, не да га испустите тек тако, као да је обична чаша. Овако... Као беспосличар сте у прилично незгодном положају. Признаћете и сами. Чак је и непристојно да ишта очекујете.“

Момак је дунуо у лепо однеговане нокте, да са њих одагна прашину. Загледао се у Николу, као да проучава некакав необичан предмет.

„Имате ли неког да за вас залегне? Ако имате, можда би се нешто и могло учинити.“

Ето наде. Ето Христине да је ухвати у лету.

„Има, како да нема!“, ускликнула је. „Има Лазику!“

„Лазика?“, погледао је банкар Николу у недоумици.

„Школски друг“, процедио је наш несрећник.

„Аааа... тако“, растегао је банкар речи, издужио лице.

„Да, школски друг“, потврдила је Христина, овог пута без полета. Њен усклик је ударио у празно.

„Да, школски другови“, промрмљао је банкар. „Драгоцени школски другови. Ех, лепо школски дани. И сам их се радо сећам. Ево, рецимо, Божа Шестар, седели смо заједно читаво једно полугође. Што је тај волео да боцка шестаром. Нарочито девојчице. Шта ли је данас са њим?“

На Христинином лицу је залебдео бојажљиви заматак наде.

„Бојим се, ипак, да нам тај Лазика не би био од помоћи“, неумољив је банкар.

Знао сам, помислио је Никола. Чему сам се и понадао? Лазика никада ником и није био од помоћи. Изузев себи.

„Пол, да кажемо, и није пресудан, имамо ми пословних партнера различитих склоности. А имамо и пословних партнерки којима треба удовољити. Ми банкари смо људи широких видика. Новац не познаје и не признаје предрасуде. Новац је највећи ослободилац у историји човечанства. Ледоломац. Борац за равноправност. Пред парама су сви једнаки. Што ширира схватања, то веће тржиште.“

Банкар је устао. Устао је Никола. Устала је Христина. Да одају пошту банкарској ширини.

Тамо напољу, врио је и комешао се град.

Спустили су се на столице. Свако на своју. Иако Никола не би имао ништа против и да су се заменили па да се он смести у банкареву, банкар у његову. Није му толико било до столице, колико до рачунара коме би добио приступ. А са приступом и могућност да... Понешто. Је ли... У смислу. Бони и Клајд. Без фантомки и пуцаљки.

„Невоља је са крштеницом. Крштенице су свирепе. Као школски друг, тај ваш Лазика је ваш исписник. А то значи... Израубован. Не ваља му година производње. Застарела серија, да се тако изразим.“

А је ли? тако ти о Лазики, мом другару из школских дана, љутнуо се Никола. Лазика јесте био и овакав и онакав, али опет, не дозвољава да га вређају свакојаки са девојачким ноктима. И откуд овај овде зна да се Лазика није подвргао подмлађивању?

„Када бисте и ви, госпођо“, обратио се банкар Христини, „били спремни да залегнете за нашег дужника а нашег супруга, то, без увреде, не би много помогло. За наш ексклузивни производ *јолубије њездо* се ипак траже млађе особе.“

Христина се зајапурила.

„Вама, наравно, у женском смислу ништа не фали, свака част на укусу супругу који вас је изабрао, али опет.“

Христина је побледела. Па позеленела.

Чова на семафору се зажуteo. Пешаци на прелазу су убрзали, да утекну са коловоза пре него што се на њих обруши бујица аутомобила. Ко се не уклони на време, биће законито прегажен. Међу возачима има и таквих који су се извештили у обарању одоцнелих пешака. Понеки покупе и по више комада одједном, баш као на оној реклами, када се кугла залети у кредитне кегле па их распрши на све стране. Најуспешнијима међу њима, у акцији *Очистићемо улице*, председник лично додељује орден Возачког витеза првог реда.

„Могу и тог нашег Лазику да ставим у понуду. Могу и вас, госпођо, да уврстим. Колико да не кажете да нисам спреман да изађем у сусрет. Ја да неком не изађем у сусрет? То се још никада није десило. Надалеко сам познат као најпредусретљивији службеник. Неке колеге ме и прекоревају због претеране предусретљивости. Зато што се онда и од њих очекује исто. А то им се не мили. Дај странки мали прст, одгришће ти руку до рамена, кажу. Имате среће што сте налетели на мене. Шта би било да вам је запао неко ко мрзи дужнике? И таквих код нас има. Никакво чудо. Имајући у виду какав све уме да буде дужнички олош. Изволите образац. Попуните, приложите фотографије и ето вас у нашем каталогу. Имате и линк за онлајн пријављивање, ако вам је тако лакше.“

Христина је аутоматски узела пружени формулар и стрпала га у ташну. Шта ли се све нађе у једној женској ташни? То ни најбрижљивији истраживачи нису успели да утврде.

„Али, опет без увреде, бојим се да би одзив био мршав.“

Христина се, посрамљена, скупила. Искоса, бацила је поглед на Николу, тражећи подршку и заштиту. Подршка и заштита су изостали. Мушка издаја.

„Питате се шта је *јолубије њездо*? Са великим задовољством ћу вам објаснити.“

Никола се није питао шта је, ни какво је то гнездо. Није се питала ни Христина. Питали су се шта је са Николиним ду-

жничким обавезама, сада када, захваљујући стицају несрећних околности... Ипак, објашњење нису могли да спрече. Банкар је већ ухватио залет.

„Производ *јолудије инездо* је део наше све у једном пословне стратегије“, банкар је свечано започео своје излагање, поново као да се обраћа не само присутнима него и неком ван просторије. „Та стратегија подразумева да пословни партнери код нас задовоље све своје потребе. Не само новчане. Кад кажем све мислим на све. Нисам од оних који кажу једно, мисле друго, раде треће. Ја сам особа од интегритета, то ми и шефови признају. Код мене речи значе управо оно што значе. Уопште, код нас речи значе баш оно што значе. На томе се заснива пословна филозофија наше куће.“

Нешто као да је блеснуло у просторији.

Амин, умало да слети са Николиних усана. Где ли се скупљају залихе неизговореног? У каквим сладиштима се држе?

„Дакле, с једне стране имамо потребите пословне партнере, који немају времена за губљење. С друге стране имамо дужнике који немају пара за измирење својих дужничких обавеза. То су полазишта. Шта радимо са тим полазиштима? Спајамо их. На корист свих. Нека дужници одуже део дуга задовољавајући потребе потребитих. Лепо њима, лепо нама. Није ли банка универзални сводник, као што неко лепо рече? Ингениозна замисао, достојна нашег далековидог пословног вођства. Само је наш надахнути менаџмент“, банкарев глас је постао уљано снисходљив, „могао да смисли нешто тако генијално у својој једноставности.“

Никола се прекрстио. За сваки случај.

„Да, да...“, потврдила је хитро Христина, са свим дивљењем које је успела да скупи.

„То вам је као. као...“, банкар је тражио достојно поређење. Шарао је погледом од Николе до Христине, позивајући их да му помогну.

„Као дуба.“

Буба? Двострука зачуђеност.

„Аутомобил“, Христина је хитнула праву реч, банкар ју је зграбио у магновењу.

„Као аутомобил дуба?! Баш тако!“

Оћутали су пар тренутака, прожети величанственом једноставношћу. Банкар се први пренуо.

„Овде долазе свакакви. Има и таквих који хоће да преваре банку.“

„Зар и таквих има?!“, згранула се Христина.

„Не бисте поверовали колико их се накупило. Растужи ме толико неваљалство. Неприхватљиво је варати банку. Преварити жену или мужа, разумем. Досада, освета, освежење, узбуђење. Преварити пријатеља, и то могу да схватим. Пријатељи умеју да буду вашке. Преварити државу није никаква штета, држава нас ионако вара на сваком кораку. То му дође чиста самоодбрана. Чак грађанска обавеза. Али преварити банку?! То је. молим вас. молим вас... Недопустиво!“

„Апсолутно недопустиво!“, узвикнула је огорчено Христина.

„Има битанги које се претварају да им ниоткуда ни динар не пристиже. Наводно су голи као пиштољ. Као, нема за шта пас да их ухвати. Није него. Да их човек претресе, нашло би се поприлично. А зашто се претварају? Да не би морали да нам плате оно што нам дугују. Надам се да не спадате у такве.“

„Мој супруг, будите уверени, није од таквих. Тај не би преварио ни да га пеку на ражњу.“

„Сви тако кажу. Је ли то доказано на делу? Јесу ли га пекли? Јесу ли га секли? Јесу ли му забијали клинце под нокте? Јесу ли га макар тукли па да можете да докажете своју тврдњу?“

Шта је Христина могла да одврати?

„Сви, као, немају ништа. А, овамо, једу сваки дан. Једете ли ви сваки дан?“

Никола је оћутао. Оћутала је и његова супруга.

„Ето, видите. За благоутробије се има, за банку нема. У своја уста се трпа а од банчаних се откида. Није ли то срамота? И Краљевић Марко је боље поступао са својим Шарцем. Не каже ли песма – пола пије, пола Шарцу даје. По чему је то банка гора од Шарца? А има и далеко горих од тих што једу а банци не дају.“

„Зар је могуће да има и горих?!“, Христина је све згранутија пред провалијом нитковлука која се пред њом отворила.

„Нажалост, истина је. И од горег има горе. Свет се страшно искварио, људи су на свашта спремни. Има и таквих који су у стању и посао да изгубе, само да би банци напакостили.“

„Не могу да верујем“, плеснула је Христина, сада већ ошамућена открићима.

„То је чињеница коју је наша обавештајна служба непобитно утврдила. Зато се и накупило толико беспосличара. По анализи наших обавештајаца, бар сваки трећи остаје без радног места само зато да би наудио банци. Удесе да их отпусте да би нама ускратили оно што по праву и правди треба да добијемо. Код неких је то свесна намера, код неких је то потиснуто и одвија се на несвесном нивоу. Постоји и антибанкарско несвесно, наши аналитичари су и ту појаву непобитно утврдили. Догађа се, и то не ретко, да се особе са снажно потиснутим антибанкарским поривом запошљавају управо у банци. Магнетски их привлачи објекат њиховог непријатељства, тумаче аналитичари. Догађа се да код неких попусте кочнице опреза. И ето неприлика.“

Христина је подозриво одмерила Николу. Да није и он удесио да га избаце? Ко ће га знати, и најближи су често непрочитана књига. Што ти је ближи, то га мутније видиш. Мораће да пита Александру да ли је психолошка наука изумела наочаре за јасније сагледавање ближњих.

„А шта ради држава са онима који су се са антибанкарском намером уписали у беспосличаре? Уместо да их хапси и приводи на посао, како би одрадили бар део свог дуга, читав ионако никада неће, испратиће их и у раку, она их теточи. Ставља их на некакве спискове, шаље на некакве обуке, даје им некакву надокнаду. Гадно је и помислити колико им подилази. И то све на нашу штету. А ко спонзорише највиталније државне органе, да не набрајам које? Ми или беспосличари? Питање је сувишно. Зар није онај кога плаћамо дужан да нас узме у заштиту?“

И Христина мисли тако. Дословце тако.

„Има и оних који ће себи одузети живот само да би нама одузели зараду. Недавно смо утужили пар дужника – самоубица због хотимичног оштећења банчине имовине и наношења пословне штете. Суди им се у одсуству. Убеђен сам у повољан исход, имамо прворазредне адвокате који чине чуда.“

Леже ли им на полицама у неком хангару, сличном оном који је прво припадао Савграду па допао Chardak Building-у? Или их држе у сефу?

„Чак и ако закаже адвокатска речитост, имамо ми и другачијих средстава. Сваки судија је уједно нечији дужник. И судијама требају кредити. И њима пристижу рате. Таман си једну отплатио кад, оп, ето ти нове на вратима.“

Никола се обазрео на врата кроз која су их увели, као да очекује да се тамо заиста појави. Неко. Или нешто. Да ли је веверица пристигла тим путем? Или имају још неки пролаз? Или је, све време, била ту? Невидљива, неосетна, све док није одлучила да им се обзнани?

„Јесте, има и судија пакосника којима се догоди да пресуде против банке. У нашој земљи, да куцнем о дрво, тако накараних пресуда још није било, али јесте у комшилуку. Један такав је чак претходно, можете мислити, радио и у банци. Ушуњао

се, нитков, да се накупи разноразних сазнања. Па да их после искористи. Такав код нас не би дуго судио. Будите сигурни!“

Службеник је шаком, пљоштимице, засекао ваздух.

„Према томе. Тим самоубилачким дрипцима би било боље да нису дигли руку на банчино, то вам ја кажем. Уосталом, самоусмрћивањем ионако нису ништа постигли. Ако је човек смртан, дуг је бесмртан, остаће наследницима.“

Христина никако не би могла да оправда самоубилачку себичност. Није лепо оставити на цедилу ни банку, ни ближње.

„Видели сте графите *Банку у банкроји*? Тешко су могли да вам промакну, жврљају их где год стигну.“

Видели су, што да крију, потврђује Христина. Видети није недело.

„А јесте ли пријавили?“

Претпостављали су да је неко други то већ учинио. Или да су органи реда сами уочили те неподопштине.

„И међу органима реда има и оваквих, и онаквих. Има ту и прикривених присталица нереда. Сви би да се ослоне на друге, сви би да неко други нешто уради, само да се они не узнемиравају. Не ваља то. Свако је дужан да понесе свој део одговорности. Да сте пријавили, користило би вам. Узело би се у обзир. Можда бисте чак добили статус дужника-сарадника. Са бројним предностима које тај статус носи.“

Признају пропуст, скрушена је Христина.

„Установили смо да ове срамне графите исписују припадници покрета Банколом. Нису се ограничили на скрнављење јавног простора. Дрзнули су се на много више. Упустили су се у гнусније, теже прекршаје. Кредите не враћају. Или их чак и не узимају. Плаћају искључиво кешом, оно пара што имају држе у сламарицама. И друге наводе да поступају на тај начин. То зову – *изјлагнейши банкарску звер*. Тако да угине сама од себе.“

Промућурно, мисли Никола. И истог тренутка преза од властите помисли. Веверици тешко да је промакла.

„Да ли је то у реду? Јесмо ли ми овде звери? Јесам ли ја звер?“

Звер?! Таман посла! згража се Христина.

„Међу нама речено, слични поступци ће ускоро бити онемогућени. Припрема се закон о обавезном задуживању. Сваки грађанин ће морати да се задужи бар до петине својих прихода. С овим се слажу и министри и послодавци. Слаже се и Савет амбасадора. Задужен грађанин је покорнији, марљивији, савитљивији, податнији. Наравно, има изузетака. Има и таквих које управо њихов дуг подбада на побуну.“

Мудар закон, они су му се и пре доношења повиновали. И то не као од беде, тако што би се држали минимума. Са Николином платом су догурали до трећине. А стигли би и до половине, па и до целе, били су на добром путу, да их несрећни случај није омео.

„То је за сваку похвалу. Најбољи грађани предосете државне намере. И поступају у складу са тим намерама и пре него што се то од њих затражи.“

Тако и они мисле, сагласила се Христина.

„Тај мрачни покрет, тај Банколом, наводно, нема вођу, али ће том што тобоже не постоји наши обавештајци већ ући у траг. Јао њему када нам падне шака. Боље би му било да се није ни родио. Да им се, случајно, нисте прикључили?“

У Николиној глави бучи као у воденици. Мути му се пред очима. Затим бистри до још никада досегнуте бистрине.

Гле, сјатиле се непрегледне масе банкотлаченог народа. Одјекују повици. Њишу се транспаренти: *Дужници свих данака, ујединиће се! Немате штиа да изјудите осим својих камајиа!* Ори се песма из хиљада и хиљада, десетина, стотина хиљада грла: *Усјајите, ограни на креду, ви сужњи дуја банкарској, не дајте јејру да вам једу, кигајите ланца камајино!*

Узбуркало се, разјарило моћно дужничко море. Разбеснели су се ветрови. Збрисаће банкарске гуликоже са лица на паћене земље. Величанственог ли призора. Непрегледне дужничке масе притисле тргове и улице. Плочници се угибају, зидови тресу, небеса проламају. Њишу се транспаренти, вијоре заставе, пресијавају пушке, бљеште бајонети. Све то дише једним јединственим а огромним дахом, Никола се попео на трибину, подигао руку, урлик побуне одјекује све до месеца, ускомешали се облаци, узрујали орлови, банкари се закључали у сефове, дрхте им и длаке у ушима, премијер се, преобучен у теткицу, испео на водокотлић женског тоалета основне школе, председник здимио на планину, помешао се с пастирима, тамо га, уфа се, неће наћи. Никола на урлик одвраћа урликом: „Крећи!“ Маса гута, меље, мрви све пред собом. Падају полицијске постаје, без подигнутог пендрека, без испаљеног метка. Читави војни пукови сложено цепају банкарске уговоре, један генерал заробио директоре и директорке најближе банке па их тера да на тргу играју канкан. Ево га, свиће дан слободе! Дан без дугова! Дан без камата! Ко га је створио?! Он, Никола!

Призор је тако заносан да Никола не успева да му се одупре иако му онај поглед сврдла потиљак, рије по мозгу.

„Прикључили?! Банколомцима?! Ни случајно!“, Христина је скочила на ноге. „Ни случајно!“

„Све бих ја то побио!“, дрекнуо је неко из Николе.

„Побили?“, банкар се обрадовао овој идеји. „Хм, побили. Занимљив предлог. Ипак, тако далеко не мора да се иде. Бар не за сада. Можда за вас и има извесне наде. Могли бисмо и да се нагодимо. Погодили сте, имамо производ и за овакве прилике, било би неозбиљно да га немамо. То је *joшijеди кад се унереди*. Кројен је таман по вашој мери.“

Банкар је важно застао, очекујући питање. Није изостало.

„Чему можемо да се надамо?“, изустила је, бојажљиво, Христина.

„Ех, нада? Нада је најплеменитије дрво у људском врту. Треба га пажљиво неговати.“

„Ово сте веома лепо рекли“, приметила је Христина. „Онако, песнички.“

„Видите, ја се повремено окушам и у поезији, да се одморим од бројки“, скромно ће банкар.

„Ми веома волимо поезију.“

„Хоћете ли.“, банкар као да је оклевао, али га је Христина охрабривала живо климајући главом. „Хоћете ли да вам прочита неку своју песму?“

Христина би била очарана да чује те, уверена је, изврсне стихове. Никола се придружује жениној жељи, иако са мање жара.

„Да не испадне да ја ту вршим некакву присилу над вама. Да, далеко било, злоупотребљавам свој положај. Тај положај никада нисам и никада нећу злоупотребити.“

Каква присила, каква злоупотреба. Напротив, обоје га моле. Горе од нестрпљења да чују. Христина је чак, уверљивости ради, успела и да се поново зајапури. Она би то увела као обавезу, да сваки клијент чим уђе у банку чује по једну песму, од тога им само добро може бити.

„Добро када је тако. Одазивам се вашој молби. Дужан сам да вам будем на услузи. Какав бих ја то службеник био, када клијентима не бих изашао у сусрет.“

„Нашем наваљивању, не тек молби. Може се чак рећи да смо вас присилили.“

Банкар отвара фиоку. Вади фасциклу. Фасцикла је подебела. Никола се испрепадао од њене дебљине.

Над дргом – месец

На месецу – мрав

У мраву – жудња

У жудњи – жалфија.

Прочитао је банкар, одсецајући сваки слог.

„Предивно!“, запљескала је Христина.

„То је из збирке *Поетски хердаријум* на којој радим“, објаснио је банкар.

„Жалфија, каква поента!“, задивљена је Христина.

Никола такође покушава да се задиви, али му слабо иде. Банкарац, то, на срећу, не примећује. Иначе би могао да се увреди. А из те увређености би могле да произађу свакакве незгодне последице.

„Могу да вам прочитам још једну, ако желите.“

Не да желе, преклињу га. Христина је спремна и да клечањем поткрепи своју молбу.

Не, клечање није неопходно, уверава је песмотворац. И без тога ће им учинити по жељи.

„Причинићете нам неописиво задовољство.“

„И ова је из збирке у настајњу. Само друге. Збирка се зове *Продори*, а песма ’Тунел’:

Сврдло и бол камења

Пролаз умесѝо ѝрелаза.“

„Каква сажетост! Све сама сушта суштина!“, понесена је Христина. Хајте бар још једну!“

„Сигурни сте да хоћете?“

„Него шта него да хоћемо.“

Банкар претура по папирима. Шушкаво.

„Ево једне из збирке *Домаћи алајии*:

Ошѝрицом сечем, ушицама ударам.

На свейлу свейлуцам.

У ѝаами ѝајим.

Јесам ли ѝомоћ?

Јесам ли ѝрейња?“

„Антологијски!“, пресудила је Христина. „Где могу да се купе ваше збирке? Радо бисмо их имали у кућној библиотеци.“

„Нису објављене као књига. Још увек их гланцам. Не знам ни да ли да их штампам. Можда је боље остане овако.“

„Морате да их објавите. Починили бисте злочин према читаоцима када бисте им ускратили један овакав доживљај.“

„Мислите?“

„Сигурна сам у то. Ми бисмо се претплатили на пет примерака, да делимо и пријатељима. Ја бих и у школи видела да нешто наруче.“

„Можда би вредело да о томе размислим.“

„Не да би вредело него је обавезно. И то не да размишљате, него да штампате.“

„То би се и дало извести. Имамо пар издавача који грцају у дуговима. Оберучке би прихватили моје збирке.“

„Свакако. Знају шта је права вредност.“

Банкар враћа фасциклу у фиоку. Никола покушава да не покаже колико му је због тога мило.

„А, производ?“, подсећа.

„Какав производ?“

„Онај за беспосличаре, кројен по мојој мери?“

„Ах, да, *ѝошѝеди кад се унереди*. Даћемо вам деведесет дана поштеде.“

Деведесет дана?! Јавља ли им се то светлост на крају тунела? питао се Никола.

Треба ли да захвале? Целивају руку? питала се Христина.

Банкар се поново захуктао:

„Хеј, читавих деведесет дана не морате ништа да нам плаћате! Није ли то више него великодушно с наше стране? Где то има?“

Нигде, одаје Никола дужно признање.

„Камата, наравно, тече и за тих деведесет дана, али се не плаћа. Биће утростручена. То није ништа. Имајући у виду да је ризик увећан бар десет пута.“

Деведесет дана?! Читавих деведесет дана?! Леп комад времена. Свашта може да се догоди за тих деведесет дана. Пред Николом је пукло поље, позива га да потрчи. Са псом или без њега.

„Још само једна формалност.“

Још једна. Шта.? Николи као да је измицало из руке оно што је већ мислио да чврсто држи. Опет неке компликације, запетљанције. Још само ово, још само оно. Још... И увек неко *још*.

„Банка, видите, мора да стекне увид у ваше здравствено стање. Морамо да будемо сигурни да нећете да нам одапнете пре истека поштеде. Или да направите неку другу глупост.“

„Мој супруг је савршено здрав. Гарантујем за његово здравље.“

„Као прво, госпођо, ви сте разумљиво субјективни и као такви не можете да гарантујете. Као друго, не постоје савршено здрави. То јест, здрави уопште не постоје. Здравље је лоше за пословање наших клијената из фармацеутске и медицинско-терапеутске индустрије. А шта је лоше за наше клијенте, то је лоше и за нас. Здравље је лоше за бизнис. А шта је лоше за бизнис, то не може да постоји. Здравих нема. Једино је питање колико је ко болестан. Има ли шансе да изгура денеције, године, месеце или дане. Морамо да утврдимо може ли ваш супруг да преживи период поштеде. Уколико се, наравно, не догоди нешто неочекивано. Уколико га ви, рецимо, сами не убијете“, насмејао се банкар.

Дани, можда недеље прегледа? Шетња од лекара до лекара? Од лабораторије до лабораторије? мрштио се Никола. Ко да кроз то пролази?

„На вашу срећу, ми смо организована установа која је у стању да све обезбеди. Сви неопходни прегледи ће бити обављени код нас и то одмах.“

Жена веверичјег лица је пуцнула прстима. Николи није остало друго до да крене за њом.

Чекање се одужило. Христина се унервозила. Банкар више није обраћао пажњу на њу. Посветио се рачунару. Свашта јој се врзало по глави. Да, рецимо, заведе овог момка девојачких ноката. И банкари су мушкарци, макар и са девојачким ноктима. Па да видимо ко је за бацање. Онда може да му извуче шифре па да подигну пара колико им треба, не да се овако сецају. Или да га клепа нечим по тинтари. Или...

Ево коначно и веверице са Николом. Кратко је климнула главом.

Никола потписује папире које му банкар потура под нос. Без читања.

„Таааако!“, задовољан је банкар. „Ово је много боље него да вас терамо на суд па да вам пленимо покућство и осталу имовину. Боље него да продамо наше потраживање на дужничкој берзи. Могли би да га купе неки заиста опаки момци. А они не би са вама овако циле-миле, као ја. Ту би и шипке радиле. И кости крцкале.“

Христина је узела фасциклу с уговорима, фасцикла је била боје краставца. Код ње је сигурнија.

„И у покрет можете да се ставите, ако разумете шта хоћу да кажем“, намигнуо је банкар. Притиснио је дугме на столу. Под се отворио.

„Ускачи!“

Суљнули су се низ некакав тобоган који их је избацио на плочник. Са прозора им је махнула фигура тешко разазнатљивих обриса. Да ли је то исти, или неки други службеник, који је случајно пришао прозору да мало одмори очи, размрда мисли, па му дошло да махне, у наступу добронамерности или расејаности? Или држе и плаћају особу задужену за махање? Можда је то и аутомат. Као они механички Деда Мразеви који вам се, у дане празника, пред радњама дубоко клањају,

позивајући вас да, успламтелих душа, хрупите унутра и покупујете све на шта вам поглед падне.

Николи се лелујало у глави, никако да поверује да су исповали одлагање.

„Ништа не би урадио без мене“, Христина није испуштала фасциклу.

Никола се спремно сагласио.

„Ја сам стала уз тебе, а ти ниси ни помислио да ме браниш када је онај клипан узео да ме вређа. Он мене да прогласи зрелом за отпад?! Како си то могу да му допустиш?! Ја бих ископала очи сваком ко би теби неко направио тако нешто.“

Никола је покушао да се правда. Муцаво, неуверљиво.

„Опростићу ти. Иако ниси заслужио. Зато што сам великодушна особа.“

Никола се скврчио, скупио, застидео себе недостојног.

33.

Министарка саобраћаја и спорта припрема рикше за Савет амбасадора. Прохтело се саветницима да се извезу у природу. И надишу чистог ваздуха. Народни посланици се отимају да их когод од саветника упрегне, велика је то част. И значајан залог будуће каријере.

Министарка пољопривреде и правде сади судије.

Министар полиције и просвете, сузних очију, држи говор навијачима.

Министар финансија и филантропије скаче са трамболине.

Министарка војске и вера се моли за напредак наших оружаних снага.

Министар културе и космологије скупља опиљке.

Министарка енергетике и ентузијазма букти од страсти.

Министар машиноградње и метаболизма маже пекмез од шљива.

Министарка забаве и здравља се замислила над правилником о забављачкој обавези. Зна да ће јој прекомерни мисаони напор усећи боре, али је спремна да се жртвује за добро државе и народа.

Премијер, изможден, лешкари у базену, на душеку. Вода га благо љуљушка. Пријатан је то осећај.

34.

У возовима, висила је сигурносна кочница. Била је дете, вагони су их носили ка мору. Кочница ју је изазивала. Мамила да је повуче. Никада се није усудила да то учини.

На бректавом булевару, Параскева Пауновић зауставља човека гегутаваог хода.

„Куда си се запутио, добри човече?“, пита, простодушно.

Човек трза уснама.

„Хоћеш ли да кренеш са мном?“

Човек, узнемирено, шара погледом. Извија се. Заобилази је, ненадано искрслу препреку. Наставља даље, започетим путем. Шта ли га на том путу чека? Какве замке? Какве опасности? Какве радости? Какве жалости? Хоће ли стићи куда је кренуо? И у каквом стању? Да му не позли? Да се о нешто не саплете? Да не упадне у какав шахт? Да га не поткачи какав захуктали аутомобил? Да га не заскочи какав разбојник? Да га не премлате нарогушени навијачи, вежбе и разоноде ради? Да га не приведу органи јавног реда? Да га не притисне тајна полиција? Да га не прогута какав огладнели билборд?

35.

Клуб послотражитеља се налази у Народном универзитету Ударник. У истој згради смештени су и кафић, кладоница, мењачница, зубар, лабораторија, ординација лекара опште праксе, салон за тајландску масажу, фитнес центар, салон лепоте и шта све не.

Николу је у холу дочекала фигура радника снажних мишица, мрког погледа. Радник је високо замахнуо чекићем, да сможди класног непријатеља.

Упућују га на директорку, она сваког лично прима и са сваким се упознаје, такав је овде ред. То је гојазна госпођа којој осмех поскакује по лицу. Прошета јој од очију до браде, од увета до увета. Прелети с левог на десни образ. Све у свему, весела особа. Николи је одмах лакше, тешко би му пао неко натмурен, нарогушен. То би га саплело већ на првом послотражитељском кораку.

У кавезу, кикотао се канаринац.

„Много сте ме обрадовали, лепој господине. Не могу вам описати колико сте ме обрадовали. Овде је прошло на хиљаде, на десетине хиљада лица, а ја се сваком обрадујем као да је прво. И све их памтим. Када зажмурим, свако могу да себи предочим. До најмањих ситница. До усека у угловима усана. До ресица на ушима. До бора око очију. Радунка, дозволите да се представим.“

Принела је устима отворену шаку и послала му пусу. Пуса је меко и влажно пала на његов образ.

„А ви сте. ако смем да знам?“

Канаринац га је значајно погледао и у тишини саслушао Николино представљање. Онда је кратко климнуо главом. Примео је к знању. Па запевао.

„Могу ли да вас зовем Никодије? Не бих да вам се обраћам превише званично, уштогљено. Ми овде гледамо да се зближимо са својим полазницима. Градимо присност. Успоставаљамо поверење.“

Ен-ден-дину-саваракатину-саваракатикатака-триф-траф-труф-елем-белем-буф, мота се по Николиној глави.

„Ми се овде држимо заједно. Зар је мало оних који су са нама остали и до гроба? Није то само људска приврженост, иако и ње има. Науковање то захтева. Послотражитељском занату се учиш док си жив. Не можеш да га савладаш у једном цугу, окончао си па нема више. Ту стално има нешто да се дометне, усаврши. Колико ми је њих дошло вајкајући се – умало да добијем запослење али ми је измакло за нокат. Е, за тај нокат има да се гули клупа. Већини је то сазнање продрло до дна душе. Иако, као и свуда, и код нас има забушаната и превараната, ни послотражитељи нису много бољи од осталог света. Мада су, руку на срце, савеснији од запослених. Један запосленик је безбрижно чељаде. Увалио се негде, грицка платицу, чачка нос, једе бурек, оговара колеге. Док беспосличара гони његова беспосличарска мука па се напреже колико може.“

Јесте, то је тачно. И Никола се сав напрегао. Хоће да пукне од напрезања.

„Када га зафрљаче на улицу, одбаченик се осети сувишним, непотребним, бескорисним. До малочас је, да кажемо, био активни члан друштва са редовним обавезама и припадностима. Знало се његово. И шта се од њега тражи, и шта му се даје. А сад. Не зна шта би са собом. Пада у потиштеност.“

Ту смо да га прихватимо. Да му дане испунимо корисним садржајем, да би се поново осетио као пуноправни грађанин и друштвени чинилац. Нажалост.“, додаје Радунка тишим, помало уцвељеним гласом, „нађе се и оних који то не умеју да цене. Има и оних који, да тако кажем, злоупотребе знање које овде стекну. Такви искористе прву прилику да шмугну, није их стид да нас продају за плату. Није то ни увиђавно, ни колегијално с њихове стране. Зар је у реду, зар је људски запослити се док је мноштво других и даље без намештења? Срце ме заболи због такве себичности. Има и таквих жалосних догађаја иако ми, наравно, предузимамо неопходне мере да их предупредимо. Послодавцима редовно шаљемо дописе с упозорењем да се клоне пренагљених упошљавања, то може да штети њиховом бизнису, један упосленик је захтевна биљка, хоће и плату, и радни сто, и рачунар, и телефон, и струју, и грејање, и превоз, мораш негде и да га сместиш, да не помињемо празнике, годишње одморе, боловања. А где су дажбине, разрези, прирези, порези, доприноси и остала давања којима те, за сваког упосленика, ребне држава? А корист – никаква. Упосленик нит цвета, нит мирише. Све му дајеш, а он те још и мрзи. Не може да те не мрзи, увртео себи у главу да га као изабљујеш.“

Је ли мрзео Станимировића? Не би могло баш тако да се каже. Било је ту извесног непријатељства, да се тако изрази. Које је право да црнци за другог? Можда то чак није било ни непријатељство него... Више нешто онако, нека раздраженост. Или није ни раздраженост него... Ђаво ће га знати шта.

Мрзи ли га сада? После оног догађаја. Па, добро, звизнуо би га да му је био под руком. То је природно. Нагонски. Самоодбрана.

„На несрећу, упозорење не помаже увек. Има и таквих који не могу да одоле а да повремено не набаве новозапосленог, као што жена не може да одоли а да не купи нове ципеле или

нову хаљину, и ја хоћу да прецркнем без нових ципелица и хаљиница, иако их имам за два ормана, не знам шта ћу с њима, неке никад више нећу ни обући, ни назути, а опет, слатки мој Никодије, а опет... Ново је ново, тој дражи не можеш да одолиш. Тако да их, с те стране, разумем. Има и таквих послодаваца који нам, због своје погане нарави, намерно иду уз нос, и то треба рећи. Запошљавају само да би ме наједили. Нека им је просто. Лично, никада нисам уживала у пакостима, али је неким најважније да другима загорчају живот. И онда ја због тога имам главобоље. Моји непријатељи једва дочекају та неопрезна упошљавања, имам и ја пословних непријатеља, што да кријем, иако их не тражим, сами се нађу, успех се не прашта, жалосно је то, ја сам овде створила нешто ни из чега, роваре по Заводу да ми умање новчана следовања аконто смањеног броја полазника. На срећу, нисам ни ја тиква без корена, имам и ја тамо своје људе, мало јаче од њихових, да се боре за мене. Мој шурак, диван, промућуран човек и велики весељак, иначе саветник за развој у Заводу за прекобројне, правилно гледа на те ствари. Таман посла, каже, када би се сви позапошљавали. Шта бисмо онда ми радили? Укинули бисмо сами себе. Уместо да се развијамо. Природан циљ наше установе је, каже, повећање, никако смањење броја беспосличара. То ја зовем здравим расуђивањем. То ценим, не некакве тамо фантазије. Од чега би, на пример, лекари живели када се нико не би разбољевао? Болесни им требају, од њих имају вајде, не од здравих. Тако ти је и са нама.“

У банци, Николи је потврђено да је у задовољавајућем стању. Са те стране се осигурао.

„Један безумник је и у самој скупштини, на одбору за рад и рудна богатства, поставио питање зашто бацамо државне паре на обуку беспослених, кад се и овако, и онако скоро нико не запошљава? Паметније нам је да приштедимо, тврдио је. Питање је стигло и на владу, прошверцовала га је једна

потплаћена министарка, али су је разумније и часније колеге одмах ућуткале. Или имамо обуку, или имамо побуну, дрекнуо је министар трговине и телепатије. Ако дође до побуне, вешаће нас по фењерима. Боље да посећују курсеве него да се дерњају по улицама, сложио се министар полиције и просвете. Ко зна у шта дерњава може да се изроди. Истина, и војска и полиција су у приправности, ако телевизија и попови закажу, али шта ако војаци и полицајци окрену ћурак наопако? И то се дешава. Боље да се не играмо ватром, сложила се министарка војске и вера. И у најкроткијем поданику тиња грех бунтовништва, цабе га истеривао и кадио, истерати га нећеш. Ни бајонетом не можеш да га пробуразиш, ни бомбом да га разнесеш. Нека их, нека се само обучавају, скупље су наше главе од тог издатка. Министар привреде и палачники је тврдио да би запослени подивљали да није беспосличара, бог их поживео. Није запосленику доста што га трпиш, него хоће и плату, хоће и повишицу, хоће и превоз. Хоће ово, хоће оно. Гори је од детета. Овако га држиш у запту, страх га је да и сам не излети на улицу па се колико-толико суздржава, иначе би то захтевало и од птице млеко, влада би лично морала да им келнерише. Размажен је тај запосленички сој. Мораш неког да држиш на клупи за резерве, сложила се министарка саобраћаја и спорта. Да би они на терену играли са више жара. Затражено је мишљење и од Савета амбасадора. Савет амбасадора је подржао улагање у образовни сектор. Тако да ја, ако ћемо по истини, имам подршку и самог Савета, али се тиме не хвалишем као што би то неки чинили. Суздржавам се из поштовања према високој установи.“

Никола је то разумео. И сам је гајио поштовање према различитим особама и установама. Заливао је редовно то поштовање, да не увене.

„Упућена сам ја у сва државна збивања, имам своје изворе, ништа ми не промиче. Моја сестра од тетке познаје јетрву

фризерке која шиша трећег помоћника владиног записничара, а владин записничар зна много боље шта се збива на влади и од самог премијера, премијер на седницама понекад и задрема, сустигне га умор, или му одлутају мисли, заљубио се можда, и премијер је човек, и он има право да се заљуби, па му мисли шврљају по шумама и пољима наше земље поносне, а записничар увек мора да буде прибран.“

Тако и треба. Прибери се, Никола. Сабери се, Никодијевићу.

„Е, тај записничар није шкртица, да све чува за себе, него своја сазнања дели са помоћницима. А свако се, па и помоћник, расприча док се шиша.“

Не и Никола, он се ћутке растаје од косе.

„Боле ме покушаји да ми се нашкоди, нисам ни ја од челика, али не могу да ме уздрмају. По природи сам ведра, весела особа, сви у фамилији смо такви.“

Шта ће са суморним Николом? Хоће ли га развеселити? Хоће ли и он зацвркатати као канаринац?

„Код нас ћеш, мој Никодије, добити прворазредну обуку. Не замераш што ти се обраћам са ти и што те присвајам, што да се туђимо. Од нас ћеш добити и сведочанство послотражитеља првог, другог, трећег и тако даље степена. Само од тебе зависи докле ћеш стићи. А стићи ћеш далеко, бистре си памети, научићеш код нас свашта. Показаћемо ти како се пише CV. Умеш ли да пишеш CV? Откуд би умео? Нико то не уме док не научи. Свако живи у заблуди да зна ко је и шта је, а кад треба да се представи будућем послодавцу, ето мука живих. Драго ми је што смо се упознали. Први час ће ти бити основи послотражитељства, држи га моја сестричина Рузмаринка. Змај девојка.“

Ја у школу идем и добар сам ђак, ко од школе бежи, деран је opak. Била је таква песмица. Некад.

„Слутим ја, остаћеш ти са нама до гроба, одана си душа, ниси од оних што хватају маглу чим се укаже прва прилика. Кад за то дође време, испратићемо те на онај бољи свет како доликује. Да само знаш како лепе венце купујемо, сама их бирам. И дирљиве говоре држимо, опроштајне песме рецитијемо, мој братанац, срце теткино, пише много лепе опроштајне песме, претрнеш од милине кад их чујеш, и у читанку их треба ставити. Дође просто човеку да одмах потегне па умре. Ни часа да не часи. Чисто ти је мило да се на такав начин опростиш од живота.“

Растали су се, не може бити срдачније.

На ходнику универзитета, у потиљак му се закуцао познати глас:

„Хеј, господине новајлијо!“

Осврнуо се. Боље да није. Ех, ти аутоматизми. Живог ће га сахранити.

Не, Никола Никодијевић не може тек тако да оде а да бар не сврати у удружење Поносно до посла, одлучна је Рајка Вртикапа.

Свратио је, није му било друге. А кад је већ начинио тај први, одлучујући корак, ред је био да начини и следећи, из првог природно произлази. Кад је већ ту, треба и да се учлани. То је био једини начин да оствари своја права, убеђивала га је мадам Вртикапа. Био је то, заправо, једини начин да уопште сазна за њих. Та права се у Заводу чувају као најстрожа државна тајна. Малтене као некакав ратни распоред. Али, нема те тајне које се удружење неће докопати. И не само то. Удружење се не задржава на постојећем стању. Не, оно се туче да прошири беспосличарска права. Управо се боре за то да им се у радни стаж урачунају године проведене у тражењу радног места. Захтев је и оправдан и праведан. Има ли захтевнијег, напорнијег, стреснијег посла од послотражитељског? Кроз какве све муке мора ту да се прође. Нека јој неко наведе ма-

кар један. Колико је послотражитеља остало без здравља? Па и без живота. Броја им се не зна.

Нажалост, наилазе на бројне запрехе. Дочекују их незаинтересованост, неразумевање, непријатељство, као да су беспосличари нека нижа раса коју на сваки начин треба држати у њеној подређености.

Нико се још није подигао без помоћи удружења. И неће. Усамљени беспосличар је тек десетина онога што би могао бити. Удружен, умногостручује своју снагу. Множи је снагом њему сличних. Не може се дозволити да Никодијевић, раздружен, нашкоди самом себи. И својој породици. Исти су им циљеви. Иста су им схватања. Предодређени су да раде заједно.

Никола не успева да се одупре овом наваљивању. И зашто би? Нема ту штете, а можда буде и некакве, макар мајушне користи.

Ако тренутно нема пара, чланарину може да плати и другом приликом, великодушна је мадам Вртикапа.

Никако, никако, Никола одлучно одбија ову поштеду. Поштеду је примио од банке, али од Вртикапе не може. Маша се за џеп, увек је измиривао своје обавезе. И у банци је редовно давао, док се могло. Иако они дугују њему, не он њима.

Вртикапа нежно прихвата две црвене новчанице. Уписује га у свеску чврстих корица, беж боје, ето га на још једном списку. Даје му признаницу. Печатирану.

У џепу су му остале тек две стотке. Шугаво.

36.

Некада су постојале лестве којима се успињало до неба. Видела их је на сликама. После су те лестве негде склонили.

Ко је склонио? Зашто? Када?

Није важно ни ко, ни зашто, ни када. Иако се, као у каквој истрази, та питања сама намећу. Ко је кривац? Када је злочин почињен? С каквим побудама?

Параскеви, међутим, не требају кривци. Може и без њих. Требају јој небеске лестве. Да се успентра тамо горе. Да завири. Да се лично увери шта је и како у недрима неба. Нису јој довољна обавештења из друге руке.

Можда је тамо боље, можда рђавије него овде. Можда је исто. Хоће ли је пустити да прође пошто закуца на капију неба? Хоће ли јој тражити да плати улаз? Хоће ли бити предусретљиви? Љубазни? Осорни?

Где ли су те лестве?

Неко мора да је у то упућен. Онај свештеник?

„Знате ли где су небеске лестве? Позајмила бих накратко. Сигурно враћам.“

Свештеник је устукнуо. Прекрстио се. Задигао мантију. Ухватио тутањ.

Није једини, теши се Параскева. Има и других који посредују између неба земље. Наћи ће већ начина да се обавести.

У хипермаркетима је било свега али не и лестви какве Параскеви требају. Није их било ни у фарбарама. Ни у радњама у